

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ
ЖАНА ИЛИМ МИНИСТРЛИГИ**

**И.РАЗЗАКОВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК
ТЕХНИКАЛЫК УНИВЕРСИТЕТИ**

**«ЖЫЛУУЛУК ТЕХНИКА жана ИШМЕРДҮҮЛҮКТӨГҮ
КООПСУЗДУК» кафедрасы**

**КЫРСЫК ОКУЯЛАРЫН ИЗИЛДӨӨ
ЖАНА ЭСЕПКЕ АЛУУ**

**БАРДЫК КЕСИПТЕГИ КҮНДҮЗГҮ ЖАНА СЫРТТАН ОКУГАН
СТУДЕНТТЕРГЕ ИШ ЖҮЗҮНДӨ САБАКТЫ
ӨТҮҮДӨ № 39 УСУЛДУК КУРАЛ**

Бишкек 2015

«ЖТЖИК» кафедрасынын
жыйынында каралды
Прот. №7 2014-ж. 26.12

Энергетика факультетинин
Методикалык комиссиясында
сунуш кылынды
Прот №5 2015-ж. 09.02

УДК 66.092.42

Түзгөндөр: Омуров. Ж. М., Иманалиева. С. Ж., Стамбекова. Г. А.

Кырсык окуяларын изилдөө жана эсепке алуу. Бардык кесиптеги күндүзгү жана сырттан окуган студенттерге арналат. Иш жүзүндө сабакты өтүүдө усулдук курал катары колдонулат. / И.Раззаков атындагы КМТУ; Түз: Омуров. М., Иманалиева. С. Ж., Стамбекова. Г. А. /-Б.«Текник» ББ, 2015. – 20б.

Кырсык окуяларын изилдөөдө иш жүзүндө сабакты өтүүдө усулдук көрсөтмө. Бардык кесиптеги энергетикалык, механикалык, технологиялык факультеттеринин студенттерине арналат. Кырсык окуяларын изилдөөдө ар кандай усулдук жолдору көрсөтүлгөн.

Тизмек 2.

Рецензент: т.и.к., доцент Калчороев А.К.

Корректору *Эркинбек к. Ж.*
Редактору *Турдукулова А.К.*
Тех.редактору *Кочоров А.Д*

Басууга 14.05.2015-ж. берилди. Форматы 60x84¹/₁₆. Офсеттик кагаз.
Офсеттик басуу. Көлөмү 1,25 б.т. Нускасы 50 д. Муктажы 229. Баасы 17,1 с.
Бишкек ш., Сухомлинов көч., 20.

“Текник” ББ Кыргыз мамлекеттик техникалык университети,
т: 54-29-43, e-mail: beknur@mail.ru

ИШТИН МАКСАТЫ

Кырсык окуяларын, окуянын болгон жери менен жагдайына жараша иликтөө жана классификациялоо, изилдөөнүн жана эсепке алуунун жолжобосун өздөштүрүү, кырсыктын себеби менен кырсыктоочу факторду аныктоого үйрөнүү жана кырсыктын себептерин жоюуга багытталган иш-чараларын иштеп чыгууга үйрөтүү.

ИШТИН МАЗМУНУ

1. Студенттер окуп чыгышат (1-4). Өзүн-өзү текшерүү максатында ар бир текшерүүчү суроолорго жооп берет.

2. Топ 3-5 адамдан турган майда топторго бөлүнөт. Ар бир майда топ окутуучудан жабырлануучу жөнүндө зарыл маалыматтарды жана жагдайларды көрсөтүлгөн конкреттүү кырсык окуясын иликтөө боюнча тапшырма алышат.

3. Ар бир майда топторго төмөнкүлөр зарыл:

- а) Кырсык окуяларын иштин болгон жагдайларына бөлүү;
- б) Комиссиянын курамын аныктоо жана иликтөө жол-жобосун көрсөтүү;
- в) Иликтөөнүн жыйынтыгына ылайык актынын керектүү формасын тандап алуу жана толтуруу. Жетишпеген маалыматтарды өз кароосу боюнча кабыл алуу.

4. Ар бир майда топ кезек менен өздөрүнүн иликтөө ишинин жыйынтыгы - гын окуп берет. Башка майда топтордун студенттери иштин жыйынтыгын талкуулашат жана баа беришет.

КЫСКАЧА ТЕОРИЯЛЫК МААЛЫМАТТАР

Кырсыкка жана майыптыкка дуушар болуу деп кайсы бир сырткы факторлордун (механикалык, физикалык, химиялык ж.б.) таасири аркылуу организмдин анатомиялык бүтүндүгүн же функциясын бузулушун айтабыз.

Өндүрүшкө байланыштуу болгон кырсык окуялардын тизмеси (1) пункта көрсөтүлгөн, ага ылайык төмөнкү кырсык окуялары иликтенип жана эсепке алынуусу зарыл: кырсыктар, тезинен болгон кесиптик кеселдер (бир сменадан ашпаган убакыттын ичиндеги өндүрүштүк зыяндуу факторлордун таасиринен пайда болгон кеселдер жана уулануулар, ысыктын өтүп кетүүсү, күйүк жана тоңуу кеселдери, сууга же башка суюктуктарга чөгүп кетүү, жаныбарлар же курт-кумурскалардын таасиринен болгон кеселдер жана ошондой эле стихиялык кырсыктардан ден-соолуктун бузулушу). Эгер:

- ушул кеселдер кызматтык милдеттерди аткаруу учурунда (коман-дировка дагы кирет) жана администрациялык тапшырмасы болгон жана болбогонунда дагы ишкананын кызыкчылыгына байланышкан кыймыл-аракеттерди жасоо учурунда болсо:

- ишкананын территориясында же жумуш маалында башка жерде (дем

алуу учурунда, өндүрүштүк жабдыктарды, кийимдерди ж.б. тартипке келтирүү убактысында, жумуштун башталыш алдында же аяктап бүткөн мезгилинде) болсо дагы эсепке алынат:

- өндүрүштүк объектилерде же жабдыктарда авария болсо:

- транспорттук каражатта, вахталык айылдын аймагында, нөөмөттүк дем алышта жүргөн кызматчыга байланыштуу болсо (коштоочу, нөөмөттөгү айдоочу ж.б.):

- жумуш уактысында коомдук транспортто же кызматчы иштеген ишине ылайык бара жаткан мезгилде, иштеген ишине ылайык тейлөөчү объектилердин ортосунда жөө бара жаткан мезгилде жана ошондой эле администрациянын тапшырмасы менен жумушка келе жаткан мезгилде болсо:

- иш мезгилинде өз менчик **транспортто** (эгер администрациянын буйругу менен кызматтык иштерге пайдалануу укугу берилген болсо):

- иш мезгилинде өз иш милдетин аткаруу башка бирөөнүн денесине жаракат келтирүү натыйжасында же атайлап өлтүрүүгө дуушар болсо.

Оорчулугуна жараша кырсык окуяларында майда жаракат алуу, убактылуу эмгекке жөндөмдүүлүгүн жоготуу менен коштолгон кырсык (бир жумуш күнүнөн кем эмес), оор майып болуу менен бүткөн жана өлүмгө дуушар кылган кырсык.

Кызматчынын бир жумуш күнүнөн кем эмес же башка жумушка бир күндөн кем эмес которууга байланыштуу болсо өндүрүштүк кырсык окуяга Н-І формасындагы акты түзүлөт. Башка жумушка которулгандагы күндөрү ушул актынын 15.1 пунктунда көрсөтүлөт.

Кырсык окуяларын иликтөө жана эсепке алуунун төмөнкү жол-жоболору каралган.

Ар бир өндүрүштүк кырсык окуя тууралуу жабырлануучу өзү же көргөн күбө адам тез аранын ичинде иштеген жериндеги мастерине же түздөн-түз жумуш жетекчисине кабарлайт жана ал жетекчи төмөнкүлөргө милдеттүү:

- жабырлануучуга тезинен алгачкы жардам көрсөтүү жана ооруканага жеткирүү;

- болгон окуя тууралуу ишкананын башкы адисине билдирүү;

- иликтөө башталгычакты жумуш оордун жана жабдуулардын абалын окуя болгон учурдагы калыбында сактоо.

Ишкананын башкы адиси тез аранын ичинде болгон окуя тууралуу уюмдун жана профсоюздун жетекчилерине билдирүүсү зарыл. Ишкананын жетекчиси өз буйругу менен болгон окуяны иликтөө максатында курамында ишкананын башкы адиси, ишкананын профкомунун башкы өкүлү кирген комиссияны түзөт.

Комиссия 3 күндүн ичинде кырсык окуянын жагдайларын жана себептерин аныктап чыгып, Н-І формасындагы актыны 4 экзemplяр кылып түзөт, кырсык окуянын себептери жана ал кырсыктарды алдын-алуунун иш-чаралары көрсөтүлгөн бул акт ишкананын жетекчисине бекитүү үчүн жиберилет.

Жетекчи тезинен кырсыктын себептерин алдын-алуу боюнча иштерди аткарат, иликтөө бүткөндөн кийинки 3 күндүн ичинде түзүлгөн актынын 4 экземплярын бекитет. Н-І формасындагы акты түзүлгөн кырсык окуялары ишкананын журналында каттоодон өтөт (№ 2 тиркеме).

Ишкананын жетекчиси бир экземплярдан актыны жабырлануучуга же анын кызыкчылыгын жактаган адамга, ишкананын башкы адисине, эмгектиккоргоо бөлүмүнүн башчысына (бюро, инженер же алардын милдетин аткаруучу адис) жана эмгектин техникалык инспекторуна жөнөтөт.

Администрация Н-І формасындагы актыны ишкананын профкомуна мамлекеттик көзөмөлдөө органынын өкүлүнө, ал эми министерствого, ведомствого башка жогорку органдарга талап кылгандарына жараша жөнөтүлүшү мүмкүн. Н-І формасындагы акт башка иликтөө материалдары менен ишканада 45 жыл бою сакталат.

Өндүрүштүк кырсык окуяларын иликтөө ыкмасы алардын оорчулук даражасынан көз карандысыз бирдей эле болот. Иликтөө учурунда окуя болгон жерди барып көрүү, жабырлануучу адам менен сүйлөшүү, күбөлөрдөн жана администрациянын өкүлдөрүнөн кагаз жүзүндө түшүнүк алуу, инструктаж берүү журналы менен таанышуу, машина жана механизмдин (зарыл болгон учурда) паспорттору, күчөтүү каражаттары менен таанышуу, зарыл болгон учурда экспертиза жүргүзүүнү уюштуруу, техникалык эсептерди жүргүзүү, лабораториялык иликтөө, окуя болгон жердин эскизин, схемасын түзүү же сүрөткө тартуу зарыл.

Кырсык окуянын натыйжасында көп адамдар жабыр тарткан болсо, анын оорчулук даражасы кандай экендигине карабастан атайын иликтөө жүргүзүлөт.

Көп адам жабыр тарткан кырсык окуялары тууралуу ишкананын жетекчиси инспекцияга бир күндүн ичинде билдирүүгө милдеттүү (№1 пункта ылайык), ал эми адамдын өлүмүнө байланышкан учурунда кабар берилүүчү органдардын саны көбөйөт. Жободо иликтөөчү комиссиянын курамы аныкталат.

Иликтөөчү комиссия 10 күндүн ичинде өз жумушун аныктап толтуруп (№3 тиркеме) №1 пунктагы 3.10 ылайык материалды түзөт.

Ишкананын администрациясы түзүлгөн Н-І формасындагы актынын негизинде талап кылынган формага ылайык отчет түзүп, тиешелүү уюмдарга жиберет. Эгерде жабырлануучу өзүнүн эмгекке убактылуу жөндөмдүүлүгүн жоготкон кезде өлүп калган болсо, ишкананын жетекчиси 1 күндүн ичинде эмгектин техникалык инспекторуна жана тиешелүү уюмдарга (№1 пункт 3.2) билдирет.

Бул окуя боюнча атайын иликтөө 10 күндүк мөөнөттө жүргүзүлүүсү зарыл. Кырсык окуяны эсепке алуу жабырлануучунун өлгөн күнүнөн жүргүзүлөт. Өндүрүшкө байланышы жок кырсык окуяларын иликтөө өндүрүшкө байланышсыз кырсыктарды иликтөө жобосуна ылайык жүргүзүлөт. ВЦСПСтин катчысынын N27-67 өндүрүшкө байланышсыз кырсыктарды иликтөө тартибин жакшыртуу жана бул кырсыктарды кыскартуу чараларынын токтому (11-ноябрь 1988-жыл) төмөнкүлөрдү камтыйт:

1. Бул жобо бардык мамлекеттик, жеке менчик, коомдук ишканаларга, мекемелерге жана уюмдарга таркатылат.

2. Бул жобого ылайык убактылуу эмгекке жөндөмдүүлүгүн, бир күндөн кем эмес, жоготкон кырсык окуялары иликтенет. Эгерде:

- жумушка бара жаткан учурда же келе жаткан учурда (ишкананын транспорту аркылуу ташыган учурдан тышкары болсо):

- мамлекеттик милдеттерди жана коомдук иштерди аткарууда;

- профсоюздук жана башка коомдук уюмдардын атайын тапшырмаларын аткаруу учурунда (алар жумушка байланыштуу болсо дагы):

- өлкөнүн жарандарынын өмүрлөрүн сактоо боюнча милдетин аткарууда:

- күнүмдүк тиричиликте.

Жогорууда саналган кырсык окуяларынын жагдайларын текшерүү иши ишкананын профсоюздук комитети жана администрациясы тарабынан биргелешип, кырсык окуясы болгон учурдан тартып 3 күндүн ичинде жүргүзүлүүсү уюштурулат. Майыптык алуунун жагдайларын текшерүүдө болгон окуянын убактысы, болгон жери жана жабырлануучунун акыбалы эске алынуусу керек. Бул максатка дарылоочу мекемелердин маалыматтары, милиция жана МАИ тарабынан түзүлгөн материалдары жана башка документтери жана ошондой эле жабырлануучунун жана күбөлөрдүн түшүнүктөрү пайдаланылат. Иликтөө Н-І - формасындагы актынын түзүлүүсү менен аякталат. (№4- тиркеме).

Акт 2 экзemplярдa түзүлөт дагы, иликтөөнү жүргүзүүчү тарабынан кол коюлат. Актынын 1- экзemplяры, ишке жараксыз баракчасы ишкананын бухгалтериясында сакталат, 2- жабырлануучуга берилет. Н-І формасындагы акт профсоюздук комитеттин социалдык камсыздоо комиссиясы тарабынан берилет. Бул жерде эмгекке жөндөмдүүлүгүн жоготкондугуна байланыштуу пособиянын берилиши жана төлөнүшү чечилет.

Иштин коопсуздук жана инструктаж методуна үйрөтүү. Үйрөтүү ГОСТун 12.0.004-8a “Жумушчулардын жана өндүрүштөгү классификацияларын жогорулатуу жана даярдоо боюнча типтүү жобосунун” талабына ылайык жүргүзүлөт.

Жаңы жумушчуларды практика жүзүндө үйрөтүү, цехтерге, участкаларда жогорку классификациялуу жумушчулар тарабынан (бригадирлер жана башка адистер тарабынан жүргүзүлөт).

Үйрөтүүнү уюштуруу жана жалпы жетекчилик иштери ишкананын жетекчисине жүктөлөт.

Ал эми бөлүмдөрдө бул ишти ошол бөлүмдөрдүн жетекчилери жүргүзөт.

Окутуу иштеринин сапатын көзөмөлдөө, эмгекти коргоо бөлүмү тарабынан же ишкана жетекчисинин буйругу менен дайындалган адам тарабынан жүргүзүлөт. Эмгектин коопсуздугун үйрөтүү милдеттүү түрдө инструктаж жүргүзүлүүсү менен коштолушу мүмкүн. Инструктаж жүргүзүлүү убактысына жана мүнөзүнө жараша алгачкы, жумушчу ордунда жүргүзүлүүчү, айрадан инструктаж берүү пландан тышкары жана пландуу болуп бөлүнөт.

Алгачкы инструктажды эмгекти коргоо бөлүмүнүн инженери же буйрук менен дайындалган адам, ал эми калган инструктаж жумуштун түздөн-түз жетекчиси тарабынан жүргүзүлөт. Алгачкы инструктаж жумушка кабыл алынган адамдардын иш мөөнөтүнө, билимине жана кызматына карабастан жүргүзүлөт.

Бул инструктаж эмгекти коргоо кабинетинде эң алдынкы окутуунун техникалык каражаттарын, пособиелерин, плакаттарын ж.б. колдонуу менен атайын иштелип чыккан программа боюнча ССБТ стандарттарын, талаптарын, бардык өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен аңгемелешүү түрүндө өткөрүлөт. Инструктаждын өткөрүлүүсү техникалык коопсуздук инженеринде же цехтин, участканын башкы адисинде сакталуучу атайын журналга толтурулат.

Анын көчүрмөсү кызматчынын өздүк баракчасында сакталат. Инструктаж өткөрүүчү адам жумушка кабыл алуучу документке кол коёт. Жумушчу ордунда жүргүзүлүүчү биринчи инструктаж жумушка кабыл алынган бардык адамдар менен жүргүзүлөт. Мастер ар бир жумушчу менен иштин ыкмаларына үйрөтүү максатында өзу жасап көрсөтөт. Инструктаж ар бир квартал сайын өткөрүлөт. Инструктаждын жыйынтыгы атайын журналга өткөрүү мөөнөтү көрсөтүлүп, инструктаж өткөргөн жана инструктаждан өткөн адамдардын колу коюлат.

Кайрадан инструктаж берүү адамдар менен жекече же топ түрүндө алардын эмгекти коргоо боюнча билимин текшерүү жана өркүндөтүү максатында жүргүзүлөт.

Пландан тышкары инструктаж берүү эмгекти коргоо боюнча эреже же инструкция технология өзгөрүлгөн учурда же болбосо жабдыктарды алмаштыруу же модернизациалоого байланыштуу өткөрүлөт. Инструктаж өткөрүүнүн бул жолу дагы жекече, бир кесиптеги адамдардын топтору менен өткөрүлөт жана журналга жазылат.

Пландуу инструктаж ар бир жумуш аткаруу убагында өткөрүлөт.

Тартиптик жоопкерчилик, эгерде жетекчилердин ичинен бирөө (кемчилик, каталык) кетирип, бирок өзүнөн кийин оор из калтырбаган учурда келет. Бул учурда төмөнкүдөй жазаланылат: эскертүү, сөгүш, катуу сөгүш, аз акы алынуучу жумушка которуу, кызматтан бошотуу.

Административдик жоопкерчилик, өкмөттүк көзөмөлчүлүк ж.б. боюнча акчалай айып тартуу.

Жетекчинин мекемеге келтирген зыяны, материалдык жоопкерчилик деп аталат, жазалоого жатпайт, же ошол эле учурдан тартип боюнча жазалоону четке да какпайт.

Жоопкерчиликке тартуу техникадан сактануу эрежелерин бузуп, өзүнүн аркасына оор из калтырып же топтук (группалык) бөөдө кырсык алуу учурунда каралат.

Текшерүү суроолору

1. Жаракат алуу деген эмне? (Бөөдө кырсык, жарамсыздык).
2. Бөөдө кырсык болгон жерди, жагдайды кандай себеп менен болгону, кадай категорияларга бөлүнөт?
3. Бөөдө кырсыктын оордугу боюнча классификацияланат (аталыштары)?
4. Бөөдө кырсыктын өндүрүш менен байланышы, комиссиянын составы, аны изилдөөнүн аталыштары кайсы документтерде жүргүзүлөт?
5. Топтук изилдөөнүн аягы өлүм менен бүткөн кырсыктын тартиби жана өзгөчөлүгү?
6. Өндүрүштөн тышкары бөөдө кырсыктын мүнөзү, аны изилдөөнүн тартиби, комиссиянын составы кайсы документтерде аталат?
7. Н-І формасындагы актынын толтурулушу, канча экземплярдан, кимге арналагандыгы, убактысы, Н-І формасындагы актынын бир экземплярдын сактоонун тартиби кандай?
8. Жумушчуларга техникадан сактануу инструкциясын окутуу кандай тартипте өткөрүлөт?
9. Мыйзамды жана эмгек коргоо инструкцияларын бузган мекеме кызматчылары кандай түрдөгү жоопкерчиликти алышат?

“БЕКТЕМИН”

Мекеме башчысы

“ _____ ” _____ 20 _____ ж

Н-І Форма. Бирден
экземплярдан жана
жапа чеккен адамга, цехтин
башчысына, техникалык
эмгек - инспекторуна
жөнөтүлөт

Өндүрүштүн өзүндөгү бөөдө кырсык жөнүндө

А К Т № _____

(4 экземплярдан түзүлөт)

1. Министрлик, ведомство _____

2. Мекеменин аталышы _____

2.1. Мекеменин дареги:

Республика, област: _____

Шаар, көчө, үйдүн №: _____

2.2. Цех, участок, орду, кайсыл жерде кырсыктын болгону _____

3. Мекеме, кызматкери жөнөтүлгөнү _____

(аталыш адреси) _____

(министерство, ведомство)

4. Жапа чекендин аты, атасынын аты _____

5. Жынысы эркек, аял (сызып коюу) _____

6. Жашы (жашынын толук саны) _____

7. Профессиясы, кызматы: _____

8. Бөөдө кырсыкка учураганга чейинки иш мөөнөтү _____

9. Эмгек коопсуздугун сактоо боюнча инструктаж өткөрүү _____

9.1. Жыйынтыктоо инструктажы _____

9.2. Кесип тандоо боюнча окутуу _____

9.3. Биринчи (кайталлоо) инструктаж _____

9.4. Билимин текшерүү _____

10. Бөөдө кырсыктын күнү жана убактысы _____

(күнү, айы, жылы)

(иштин башталышынын толук саатынын саны)

11. Кокустуктан болгон кырсыктын түшүндүрмөсү: _____

11.1. Кокустуктун түрү: _____

11.2. Себеби _____

11.3. Майыптыкка алып келген жабдуу _____

(мазмуну, тиби, маркасы, чыккан жылы, даярдаган мекеме)

11.4. Мас акыбалындагы жапа чеккен жери: _____

12. Бөөдө кырсыктын себептерин четтетүүнүн иш чаралары

n/n	Иштелүүчү иштер	Аткаруу мөөнөтү	Ким аткарат	Аткарынын белгиси

13. Эмгек мыйзамын жана эмгекти сактоо эрежелерин бузганга жол берилген адамга _____

(статья, параграф, закондун жобосу, нормативдик

_____ документтер, ал тарабынан бузулган иш)

13.1. Мекемедеги жумушчу тарабынан _____

14. Бөөдө кырсыктын күбөлөрү _____

Акты түзүлдү _____

(күнү, айы, жылы)

Цехтин башчысы (мекеменин башкы адамы) _____

(колу)

Бөлүмдүн башчысы (инженер) эмгекти коргоо боюнча _____

(колу)

15. Бөөдө кырсыктын калдыктары: _____

15.1. Мекеме _____

Жумуштан бошотулуу “ _____ ” _____ 20 _____ ж.

Убактылуу жумушка жараксыздыктын узарышы. Жумушка жараксыздык деген баракчасы менен төлөндү.

15.2. Бөөдө кырсыктын башталышы _____

15.3. Бузулган жабдык менен инструменттин баасы _____

15.4. Бузула турган имараттын _____

15.5. Зыян келтирген сумма, сом _____

Цехтин башкармасы (башкы специалист) _____

(колу)

Цехтин эсепчиси (мекеменин) _____ “ _____ 20 _____ ж.

(колу)

Актыны толтуруу үчүн мисал

БӨӨДӨ КЫРСЫКТЫН ЖАГДАЙЛАРЫ:

Бөөдө кырсыктын болгон жылы, канчанчы айдын кайсы күнү, убактысы, эмне жумуш аткарып жатканда болгонун кимдер көрдү, эмне себеп болгонун толук жазат. Бөөдө кырсыкка дуушар болуп жаткан адамдын жашы, иш мөөнөтү көрсөтүлөт.

2-тиркеме

Өндүрүштөгү кырсыктарды каттоо журналы _____
(бирикменин аталышы, мекеме, окуу жайы)

Кайсы убакытта болгон, жумуш ордунун канааттандыруу эмес жана жетишсиз уюштурулушу, көрүлгөн чаралар, инструктаж өткөндүгү, ким инструктаж өткөндүгү тууралуу жазылат.

2-тиркеменин аягы:

п/ п	Бөөдө кырсыктын датасы	Жапа чеккендин аты, атасынын аты, туулган жылы, эмгек стажы	Кесиби	Бөөдө кырсыктын орду (цех, участок, объект)	Бөөдө кырсыкка дуушар кылган кырсыктын түрү	Бөөдө кырсыктын кыскача түшүндүрмөсү	Н-І формасындагы актынын түзүлгөн числосу	Бөөдө кырсыктын аягы	Колдонулган чаралар
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

АКТ

Бөөдө кырсыкка атайын тергөөлөр _____

(бөөдө кырсыктын топтошкон өлтүргөнгө чейин)

Болгон “ _____ ” _____ 20 ____ ж. сааты _____ минутасы _____

(мекеменин аталышы)

Жапа чеккендин (аты, атасынын аты), адистиги, кызматы, иштеген жери

Берилген комиссия _____

(мамлекеттик надзор тарабынан буйрук)

Председателдик курам _____

(аты, атасынын аты, кызматы, иштеген жери)

Чакырылган адистердин катышуусу менен _____

(мурунку маалымат)

Бөөдө кырсык боюнча түзүлгөн чыныгы актыны атайын изилдөө _____

“ _____ ” _____ 20 ____ жылы түзүлдү.

1. Жарат алгандык жөнүндө түшүнүк:

Аты, атасынын аты, туулган жылы, кесиби, кызматы, жалпы эмгек мөөнөтү жана кесиби боюнча (анын ичинен ошол мекемеде иштегени). Окуган мезгили, инструкциялоо учуру, техникалык коопсуздуктан сактануу боюнча билимин текшерүү, үй-бүлөө жагдайы, үй-бүлөө мүчөлөрү жөнүндө маалымат.

Анын колун караганда (аты, атасынын аты, туулган жери, жаракат алган адам менен туугандык байланышы, каза тапкан учурда).

Эгерде окуя топтук болсо, анда маалымат ар-бир жаракат алган адамга өз-өзүнчө толтурулат.

2. Мекеменин, участоктун, жумушчу ордунун мүнөздөмөсү:

Бөөдө кырсыктын кайсы жерде болгондугу жөнүндө кыскача мүнөздөмө берүү керек.

Жаракат алган адамга кандай зыяндуу коркунуч, өндүрүштүк фактор тийиштүү экендигин көрсөтүү керек. Эгерде алган жаракат авариянын натыйжасында болсо, анда актыны кошумча ой-пикирлер төмөнкүдөй көрсөтүлөт. Объектинин мүнөздөмөсү (үңкүрлөрдүн жана оор жүк көтөрүүчү курулуш объектинин аты жана түзүлүшү, анын негизги параметри, заводтон чыккан номери, даярдап чыгаруу завод, чыккан жылы жана орнотуу жылы, акыркы күбөлөндүргөн убактысы, ошондой эле кийинки күбөлөндүрүлгөн мөөнөтү).

- Авариянын мүнөзү жана категориясы жөнүндө маалымат.

- Авариянын кесепетинен жоготулган продукция, келтирилген зыян жөнүндө маалымат.

3. Бөөдө кырсыктын жагдайы жөнүндө.

Жаратка эмне негиз болду, жумуш процесси кандай жана кайсы жерде өтүп жаткан, ким жетектеп турган, жаракат алуучунун жана башкалардын кыймыл аракетин сүрөттөп берүү, бөөдө кырсык менен байланышы болгон

окуянын ирээти менен айтып берүү, өндүрүштүк фактордун коркунучтуу жана зыяндуу экендигин атоо, машинабы, аспапты, жабдыкпы, жаракат алууга негиз болгон.

Техникалык жана уюштуруучулук себептер, эмгек жөнүндөгү мыйзамдын конкреттүү талаптары, милдеттүү инструкциялары, эрежелери ж.б.д.у.с.

Өндүрүштөр	Аткаруу убактысы	Аткаруучу

4. Эмгек мыйзамын жана эмгекти коргоо эрежелерин бузгандар жөнүндө комиссиянын чечими. Атайын изилдөө актынын акыркы бөлүмүндө тиркелген материалдардын жобосу берилет.

НТ- формасы

ВЦСПС Секретариатынын токтому менен
бекитилген 4-ноябрь 1988 ж. №27-67

АКТ

(өндүрүштүк эмес учурундагы алынган жаракатты
изилдөө актысы 2 экземплярдан түзүлөт)

1. Жапа чеккендин аты, атасынын аты _____
2. Иштеген
жери _____
3. Кызматы
(профессия) _____
4. Кырсык болгон убакыт _____ күнү _____ айы _____ 20 _____ ж.
5. Качан (убакыт). Кырсыктын кандайча болгондугун, кайсы фактылар негиздейт (медициналык мекемеге билдирилгендиги, камсыздоо делегациясы менен коюлган, жана тарткандын өзүнүн билдирүүсү, анын туугандары менен күбөлөрү ж.у.с.)
6. Өндүрүштүк эмес жаракат жөнүндөгү себептер жана жагдайлар (кырсык кайсы жерде болгондугун белгилөө, анын себептерин, кырсык болгон учурда жапа тарткан адам мас беле).
7. Кайсы дарылоо мекемесинде (дареги) жана качан медициналык жардам көрсөтүлдү (датасы, күндүн убагы).
8. Жараттын
мүнөзү _____
9. Өндүрүмсүз майыпчылыкта пайда кылган себептерди жоюу үчүн
сунуштары _____
11. Изилдөө ким аркылуу жана качан болгон _____

Изилдөөнү жүргүзгөндөрдүн колу
Датасы: _____

1-лабораториялык иш

ИШТИН МАКСАТЫ

Өндүрүштүн факторлорунун классификациясын өздөштүрүү жана баалоону үйрөнүү, адамдын организмине тийгизген терс таасири жана иштин шарты: кырсыкты болтурбоонун методдорун анализдөө жана статистикалык ыкмага көрсөткөн тез таасири: күтүлбөгөн кырсыктардын өндүрүшкө келтирген чыгашасын эсептеп билүү.

ИШТИН МАЗМУНУ

1. Берилген адабияттык материал менен текшерүү ишине жооп берүү. Окутуучу группаны 3-5 адамдан турган майда топко бөлөт. Ар бир группа вариант менен экиден тапшырма аткарат (варианттардын номерлери майда топтордун катар номерлери окшош болот).

2. Ар бир майда топ кезеги менен тапшырманын туура чыгарылышын талкуулайт. Башка группанын студенттери 5 баллдык система менен баалашат.

Кыскача теоретикалык маалыматтар

Өндүрүштүк кырсыктын жана профессионалдык оорулардын пайда болушуна коркунучтуу жана зыяндуу өндүрүштүк факторлордун классификациясы (ГОСТ12.0.003-74) берилген.

Алардын пайда болушу физикалык (чаңдоо, ызы-чуу, вибрация жана газ, ток уруу, жарыктын жетишсиздиги ж.б.); химиялык (уулануу, дүүлүктүрүү, канцерогендүү ж.б.); биологиялык (бактериялар, вирустар, козу-карындар, өсүмдүктөр, жаныбарлар жана аларга керектүү азык заттар жана нервге тийгизген таасири).

Ушул факторлордун бардыгы жумушчу зоналарында болот (бийиктиги 2 метр болгон жумушчу ордунда болот). Жумуш орду туруктуу деп эсептелинет, эгерде жумушчу иш убактысынын 50%тин же болбосо, 2 саат тынымсыз иштесе.

Факторлорду зыяндуу же коркунучтуу деп эсептесе, божомолдуу себеби профессионалдык ооруларга бир нече факторлордун негизинде, ал эми кырсыктар жумуш убагында күтүлбөгөн жерден болушу мүмкүн.

Коркунучтуу фактор же группа адамга зыянын тийгизип майып кылышы мүмкүн. Өндүрүштүн майыптыгы бирикмелик (үйрөтүүнүн жана инструктаждын начар сапатынан, эмгек менен эс алуунун режиминин бузулуусу), техникалык (машинанын конструкциясынын жетишсиздиги, алардын өз убагында ремонттолбогону); санитардык-гигиеналык (жагымсыз метео шарттары, ызы-чуунун жогору болушунун деңгээли) жана психологиялык (анатомио-физиологиялык жана психологиялык эмгек менен туура келбеген шарттагы бөтөнчүлүктөрү).

Ар бир кырсык окуя кокустан эмес, бирок анализдин ыкмаларынын иштелип чыккан жардамы менен мыйзам ченемдүүлүгүн белгилөө жыйынтыгын көрсөтөт. Бүгүн анализденген белгилүү методдорун эки топко бөлөт. Статистикалык жана детерминистикалык.

Биринчи топко статистикалык, топтук жана топографиялык ыкмалар кирет. Экинчиге монографиялык, сеттик модель жасоонун жана эксперттик баасы кирет.

Анализдин статистикалык ыкмалары: убакыттын белгиленген мезгилинин ичинде Н-І формасындагы актынын үйрөнүлүүсүндө негизделген. Ал мыйзам ченемдүүлүктүн санын жана төмөндөшүн көрсөтө алат. Майыпчылыктын салыштырмалуу динамикасын аныктап, тереңдетилген анализде терс факторлордун себебин жана мүнөзүн көрсөтөт. Себеп менен майыпчылыктын ортосундагы катнаштар байланыштырылат.

Кырсыктуу окуянын абсолюттук саны бир бирикмедеги майыпчылыктын динамикасынын жана денгээли жөнүндө толук божомолдуу маалымат бере албайт, ошондой эле түркүн сандагы жумушчуларды бир бирикмедеги майыптыктын акыбалы боюнча салыштырууга болбойт. Ошондуктан майыпчылыктын туура ой-пикири үчүн мындай коэффициенттер менен пайдаланышат: жыштыктын коэффициенти $Kч$, оорчулуктун $Kт$ жана орто майыптыктын көрсөткүчү $Kо$.

Жыштыктын коэффициенти $Kч$ бирикмедеги иштеген 1000 кишинин кырсыкка дуушар болгондугунун санын көрсөтөт. $Kч = n * 100 / B$. n – кырсыктын Н-І орто саны, B - бирикмедеги иштеген жумушчулардын орто саны.

Бирок $Kч$ майып алган оордугун көрсөтөт. Кээде бир бирикмеде көбүнчөсү өтө коркунучтуу эмес, а башка бирикмеде өтө оордук менен бүтөт. Ошондуктан бирикмеде зыян тарткан адамдын эмгекке орто жөндөмдүүлүгүн мүнөздөгөн майыптык, оордугунун коэффициенти киргизилген.

$Kт = D / n$: D - Н-І актысы боюнча түзүлгөн, баардык кырсыктуу окуялардын убактылуу эмгекке жарабаган күндөрдүн суммасынын саны.

Өндүрүштүк майыпчылык деңгээлинин баасы үчүн 1000 жумушчунун убактылуу эмгекке жарабаган күндөрдүн санын көрсөткөн орто майыпчылык менен пайдаланылат. $Kо = Kч * Kт = D * 1000 / B$.

Майыптыкты изилдөөнүн топтук ыкмасы кырсыктын, алардын оордугуна карабастан, кайталанышында, бирок шарттын зыяндуу мүнөзүнүн кайталанышына негизделген.

Майыптык коркунучтуу кесиптерди, жумуштун түрлөрүн анын жардамы менен көрсөтөт ж.б.у.с.

Топографиялык ыкма жумушта майып болгон жердин изилденишин түзөт. Ушул жерлер объектинин планына шартту түрдөгү белгилер менен белгиленет. Профилактикалык чаманын кабыл алуусу үчүн өзгөчө көңүл буруусун талап кылган жерлерди ушундай түзүшөт.

Экинчи топтун методу детерминистикалык, алар эмгек шартынын объективдүү мыйзам ченемдүү өз ара байланышын жана кырсык окуянын себептүү шарттуулугун көрсөткөнчө колдонушат. Буга: монографиялык, сеттик үлгүлөөнү байкап жүрүүнүн, эксперттик баанын ыкмалары кирет.

Монографиялык ыкма анализдин кырсык болуп өткөн шарттардын бардык комплексинде ийне жибине чейин изилдөөсүн караштырат: технологиялык процесс, иштөөчү орун, жабдуу, сырьенун өзгөчөлүктөрү, коргоонун индивидуалдык шарттары, коллективдеги психологиялык климатты. а потенциалдардагы коркунучтукту жана зыяндыкты көрсөткөнчө уруксат берилет.

Сеттик-үлгүлөө ыкмасы факторлордун тизмегинин кыйынчылыгынын жыйынтыгын эсепке алат. Сеттик үлгүлөө методу майып болгон окуянын болгон жеринен түзүлөт. Жана ушул байланыш формасынын кубулуштун ортосундагы логикалык байланыштар болот.

Байкоолордун ыкмасы окуянын болгон жерине негизделинип жана зарыл ченемдүүлүктү, сүрөткө тартууну, физика химиялык изилдөөнү ызы-чуунун өлчөмүн, вибрацияны эсепке алат.

Өндүрүштөгү майыпчылык негизги өндүрүштөгү көз каранды болгон чоңдуктун жалаң эле моралдык эмес жана белгилүү зыянды алып келет.

Ар бир эмгекке жарабагандыктын күнү түз жана кыйыр түрдө азайтуулар менен байланышат. Түз айрылуулар эл чарбасынын зыянынан жана бирикменин жоготуусунан турат. Бул жоготуулар бирикменин экономикалык иш аракети менен байланыш жана алар анын өндүрүштүк көрсөткүчүнө таасирин тийгизет.

Кокустук болгонуна жараша бирикменин профсоюздук жана социалдык кокустан эмгекке жөндөмдүүлүгүн жоготууларына жараша төлөнүшөт.

Кырсыктар жана оорулар эмгектин жөндөмдүүлүгүн азайтат, анткени алар зыян тарткан адамдын жумуштун зыяндуу шарттары менен байланыштуу эмес төмөнкү квалификациядагы эмгекке же жумушка которулушун талап кылат. Майыптыкка жана ооруган учурда майыптын пенсиясы эсепке алынат. Кокустан өлүмгө дуушар болсо, баккан адамга камкордуктун пособиесин чектеп берет.

Ошондуктан эмгекке жөндөмдүүлүгүнүн ажыроосу ар бир учурда $P_1 = O + C + U$ дан турат, O - бирикменин айрылышы, C - социалдык каражат, U - шарттык айрылуу.

Экономикалык жоготууларга: эмгекке жөндөмдүүлүгүнүн төмөндөшү, ден соолугунун ажыраганына байланыштуу майыптуулугу боюнча жана өндүрүштүн зыяндуулугуна карата компенсациясынын төлөнүшү кирет.

Бирикменин экономикалык коромжосу (0) жарабаган каражаттардын, оңдотуучу иштердин жумушка жараксыз баракчанын төлөнүшүнөн, профессионалдык жөндөмдүүлүктүн төмөндөшүнө карата айлыктын көтөрүлүшүнөн, ошондой эле майыптардын айлыгына кошулуусунан жана өлүмгө дуушар болуудан, зыян тарткан адамдын башка жаңы жумушка үйрөтүшүнөн, ошондой эле жаңы жумуш үйрөтүүгө кеткен коромжудан турат.

Социалдык чыгымдар (C) коомдук пайдалануусунан толтурулат, амбулатордук жана клиникалык айыктыруунун баасынан, камсыздандыруунун каражаттарынын пенсиясынан майыптарга төлөнүшүнөн, санитардык-курорттук дарылоо төлөмдөрүнөн турат.

Өндүрүштүн шарттык коромжосу (У) зыян тарткан жумушчунун иштебей калгандыгына байланыштуу, коромжудан, иштелбеген жабдуудан, чыгарылбаган өндүрүштүн баасынан турат. Бирок материалдык коромжуну зыян тарткан адам же анын үй-бүлөөсүнүн ар бир киши мойнуна алууга тийиш. Бул коромжулар өндүрүштөгү кырсык окуянын материалдык зыяндуулугу деп аталат. Зыян тарткан жумушчуга эмгекке жараксыз болбой калышына ишке чыкпаган күндөрдүн акысын, иштелген акысы менен кошуп төлөнүүсү тийиш.

Медициналык - эмгекти эксперттүү комиссия, эмгекке болгон жөндөмдүүлүгүн аныктайт. Зыян тарткан жумушчу өзүнүн башкармасынын атына пенсия тууралуу күбөлөндүрүлгөн көчүрмөсү бар арыз жазууга тийиш.

Зыяндын ордун толтурулушунун көлөмү (У) зыян тарткан адамдын орточо айлыгынын акысынын бөлүгүнө барабар (3).

Профессионалдуу жөндөмдүүлүгүнөн ажыроосунун процессине пропорциялаш (б). Жумушчу топтордун майыптыгы боюнча пенсиянын жыйынтыгынын $P_1U=3б/100-P$.

Профессионалдуу жана жарым жартылай жөндөмдүүлүктүн толук коромжосу - зыяндын ордун толтуруунун көлөмүнүн аныкталышында . Бул учурда ордун толтуруунун көлөмү зыян тарткан адамдын орточо айлыгынын (3) анын жарымын кемитүүсүнүн 3мин анын орто жөндөмдүүлүгүнүн сакталышынын 0 процентине жараша жана пенсиясына барабар болот.
 $U=3-3мин*o/100-P$.

Текшерүү үчүн суроолору

1. Адамдын ден-соолугуна жараша жана эмгегинин шартына жаман таасирин тийгизген факторлор кандай классификацияланат жана кандай себептердин топторун ажыратышат?

2. Өндүрүштүн кырсыктарынын анализинин кандай ыкмалары бар жана алардын мааниси кандай?

3. Эмне себептен өндүрүштү кырсыктын анализинде абсолюттук эмес салыштырмалуу көрсөткүчтөр менен пайдаланышат? Алардын маанисин жана аттарын далилдеп бергиле.

4. Кырсыктан жана профессионалдуу оорулардан чыккан экономикалык жоготуулар кандай компоненттерден турат жана ажыратуунун ар бир түрүнүн тизмесине эмнелер кирет?

5. Профессионалдуу жөндөмдүүлүктүн толук жана бир аз азайышында, зыяндын ордун толтуруунун көлөмүн кандай эсептесе болот?

1 – ТАПШЫРМА

Өткөн жылы СМУ-1 жана СМУ-2 деген эки бирикмеде кырсыктуу окуя болгон, өндүрүш тууралуу анализдин ыкмалык статистикалык көрсөткүчтөрү менен пайдаланып, ушул бирикмедеги майыптыктын акыбалына салыштырмалуу баа коюуга тийиш. Маалыматтарды 1-тизмектен алса болот.

Тизмек-1

Вариант майда группанын санына туура келет	Бирикмедеги кырсыктын саны		Кырсык окуяларга карата жарабан күндөрдүн саны		Өткөн жылы орточо тизмелүү кырсык окуянын күндөрү	
	СМУ-1	СМУ-2	СМУ-1	СМУ-2	СМУ-1	СМУ-2
1	3	4	40	35	75	150
2	7	11	30	60	135	170
3	6	3	10	15	90	180
4	2	8	42	37	75	150
5	4	9	25	50	120	240
6	5	12	15	45	105	210

2 – ТАПШЫРМА

Бирикмеде кырсык окуянын азабынан зыян алган адам 3-группанын майыбы болуп калды. Майып өзүнүн иштеген ордуна келип, өндүрүштөн зыян алганы үчүн администрацияга ордун толтуруусун талап кылды. Бирикменин башкармасы бул милдетти силерге тапшырды. Зыян тапкандыгы тууралуу кандай документтер керек экендигин эсептегиле да, ордун кайрадан толтуруунун орточо эсебин чыгаргыла. Натыйжасынын маалыматтарын 2-тизмектен алгыла.

Тизмек-2

Вариант	Майып алган мезгилден зыян алган кишинин орточо акысы	Пенсиянын белгиленген көлөмү	Эмгекке жарабагандыгынын азайышынын проценти (деңгээли)		Маалыматтуу жергиликтүү акынын минималдуу көлөмү
			Профессионалдуу	орточо	
1	1200	145	100	50	170
2	1250	145	50	30	180
3	1300	150	40	60	170
4	1270	150	100	60	180
5	1350	155	60	70	180
6	1280	150	100	60	170

